

1981 & 1984

Cyril van Hattum (1953) en Ben Schouten (1953), beiden kunstschilder, voerden vijf jaar lang overleg met de gemeente.

Ben studeerde wis- en natuurkunde en ging daarna naar de Gerrit Rietveld Academie. Hij kwam in 1984 in het Veem.

Cyril heeft sinds 1981 een atelier in het Veem, hij zat op de academie voor beeldende kunst in Breda en Rotterdam.

We balanceerden op de rand van de afgrond, met een blinddoek op,' zegt de een. 'Het was een monopoly-spel. We goochelden met getallen en begrotingsposten, soms zonder er zelf iets van te begrijpen. Nog steeds kennen we niet de preciese financiële situatie van het gebouw,' zegt de ander. Op de voorzichtige vraag of door die onervarenheid misschien dingen zijn misgegaan volgt een lang zwijgen. 'Nee, ik geloof niet dat we fouten hebben gemaakt,' klinkt het uit een mond.

Cyril en Ben: 'We zijn het laatste kraakpand geweest dat zo mild en voorkomend door de gemeente is behandeld. Het subsidiebedrag is vastgesteld in 1983. Daarna kwam er een omslag in het politieke denken van de gemeente. Was het eerst: 'Amsterdam is de stad van de idealen,' later werd het, 'idealen betaal je maar uit je eigen zak.' Het verassende is, dat ondanks idee omslag, het bedrag nooit is veranderd. Op de een of andere manier wilden ze met ons de zaak nog op de oude, gulle en toegeeflijke manier, afronden. Dat is ons geluk geweest.'

'De optie een kraakpand te blijven was onzinnig. Allerlei openbare functies, zoals het theater, zouden moeten worden gesloten. Bovendien was het duurder om kraker te blijven en het is dom armer te worden van je eigen ideologie. Uiteindelijk willen wij gewoon een atelier dat we tot in lengte der dagen tegen een schappelijke prijs kunnen huren. Dat was een van onze drijfveren achter de beslissing om de onderhandelingen met de gemeente te gaan voeren.'

'Toen we in 1986 deel gingen uitmaken van de Veem-delegatie, zaten er onderhandelingen met de gemeente op een dood spoor. Men was al drie jaar met elkaar aan de praat, maar de resultaten waren gering. De gemeente hield vast aan het 'zestig gulden bod', een lagere huurprijs per vierkante meter zou concurrentievervalsing zijn ten opzichte van andere werkgebouwen. Ze waren ook erg bevoogdend, alles moest uitputtend worden vastgelegd en beschreven. Waarschijnlijk leefde bij de gemeente sterk het idee: 'Met krakers moet je voorzichtig zijn.' Tegenover dat uitgebreide eisenpakket van de gemeente stelde het Veem weinig meer dan dat ze een huur van zestig gulden teveel vonden. Het Veem had geen strategie, toonde geen eigen initiatief; men hield de hand op en daarmee basta. En zo zaten de twee partijen roerloos tegenover elkaar, er was geen beweging in te krijgen.'

'Met Joost Douma, voorzitter van de Ambtelijke Projectgroep Spaarndammer- en Zeeheldenbuurt, was goed te praten. We merkten al snel dat hij het Veem een warm hart toe droeg. Maar ook hij zat vast aan het 'zestig gulden-bod', dat was gebaseerd op een verbouwplan van 5 miljoen gulden. Hij liet merken dat er openingen waren, mits wij maar met meer zouden komen dan alleen: 'minder en nog minder'. Dat deden we dan ook. We maakten zelf plannen en kwamen met het fameuze 'half-Cyril miljoen'. Het was een stuk, waarin we de bouwkosten die we al hadden gemaakt werden afgetrokken van de totale verbouwsom. Een belangrijk moment in de onderhandelingen, want die bouwsom van 5 miljoen gulden, waar al die jaren tevergeefs aan was getornd, ging nu van tafel. Het was echt

een psychologisch doorbraak. Ook het feit dat wij met eigen plannen en berekeningen kwamen, werkte positief.'

'Eenmaal op dat punt aangeland, was de tijd rijp om alles nog eens door te rekenen. We trokken ons een week terug en hebben een heel nieuw plan, met daaraan gekoppeld een exploitatie-opzet gemaakt. Dat moet ergens in 1987 geweest zijn. In het plan zat een opgewaardeerde inventarisatie van de al gedane werkzaamheden en werd de zelfwerkzaamheid verdisconteerd. In ons plan werden de dingen die we hadden gedaan als een lening aan onszelf beschouwd, inclusief rente. We hebben gemaakt met een gepensioneerde accountant en een oneindig aantal telefoontjes naar 'deskundigen'. Waren we bijvoorbeeld bij de post 'dak' aangeland, dan belde we naar Nico en vroegen hem: 'Nico, kun je ons even vertellen wat een nieuw dak kost.' Even later kregen we een antwoord en vulden we dat in. Achteraf is het een wonder dat we niet op ons gezicht zijn gegaan. Het werd steeds meer een spelletje. De bedragen werden abstracte grootheden. Wat ons het meest heeft verbaasd is dat de gemeente het spel zo serieus meespeelde.'

'We werkten altijd met twee plannen, een voor de gemeente en een voor de adviesraad. In het eerste plan kwamen we, uitgaande van een verbouwplan van 4,25 gulden op een huurprijs van zevenenzestig gulden, dus ruim boven de zestig gulden eis van de gemeente. Voor de adviesraad hadden we een plan met een uiteindelijke huur van vijfendertig gulden, exclusief zelfwerkzaamheid. De truc was nu de gemeente te doen laten geloven dat we op hun 'zestig-gulden bod' waren ingegaan, terwijl we in werkelijkheid lager zaten.'

'Met dit plan zijn we naar banken gestapt voor een lening. Onze poging twee miljoen los te krijgen van NMB, liep op niets uit. Ook dat was belangrijk, want de weigering van de bank konden we uitspelen tegen de gemeente. 'We willen wel, maar we krijgen het geld niet,' zeiden we en ze leefden erg met ons mee. Vanaf dat moment kon er met de gemeente worden gepraat over bezuinigingen op de begroting.

Nadat er was geschrikt in de begroting en de gemeente haar bijdrage had verhoogd, stapten we opnieuw naar de bank. Op aanraden van de gemeente zijn we naar de Rabo gegaan, want daar deden ze veel zaken mee. Even zag het ernaar uit dat ze accoord waren met een lening van ruim een miljoen gulden, zeker toe we ondertussen in anderhalf uur tijd twee ton uit de zak van de provincie wisten te lullen. Telefonisch wel te verstaan. Maar opeens trok de Rabo zich terug. 'We hebben onze strategie verander, alleen solvabele bedrijven geven we nog een lening,' kregen we te horen. Toen zijn we naar de Triodosbank gestapt. Dat verliep vlot. In de adviesraad hadden we de discussie gehad of we wel in zee moesten gaan met de Triodosbank, want die weigerde te investeren in abortusklinieken. Het alternatief – de Rabo- was echter nog fouter in de leer, want de bank was verantwoordelijk voor het mestoverschot en had banden met Zuid-Afrika. De afweging tussen abortus en mestoverschot, viel in het voordeel van de eerste uit en men ging accoord met een lening van de Triodos. Na afloop van de onderhandelingen gingen we iemand van de Triodos naar een café. We wilden hem een biertje aanbieden op de goede afloop, maar geen van beiden had een cent op zak. Heeft die ons nog eens tien gulden extra moeten lenen. Maar ook met deze lening waren de financiële problemen nog niet opgelost. Er was nog een gat van vijf ton. Op een van die onderhandelingsdagen waarop alles leek te lukken, werd dat gat gedicht. De gemeente trok extra geld uit en wij voerden extra bezuinigingen door.

'Het gat bij onderhandelingen om geld en voorwaarden, maar zeker zo belangrijk als getallen is de factor mens. Op een dag kwamen we iemand van de gemeente tegen in de

Jodenbreestraat. Hij vertelde ons dat de oppositie tegen de subsidieverlening binnen de gemeente groeide en dat hun geduld opraakte. Hij adviseerde ons de zaak snel af te maken. Ook Koos van Meurs van het grondbedrijf was iemand die het goed met ons voor had. Met andere onderhandelaars –van die no-nonsense types- was het contact stukken minder.

Soms zaten we maandenlang als vreemden tegenover elkaar.'

'Een enkele keer was er ineens, volkomen onverwacht, een belangrijke doorbraak. Je merkte het als je de kamer binnenliep. We keken elkaar aan en wisten: het is Sinterklaas vandaag. Vaak viel dat samen met het vertrek van een onderhandelaar. Men wilde dan iets goeds achterlaten voor hun opvolger. Even voor het afscheid van Van Meurs bijvoorbeeld liet hij ons weten de zaak te willen afmaken. Van zo'n moment moet je onmiddellijk profiteren en dat hebben we dan ook gedaan. De deals vlogen over tafel, hier vijftig duizend gulden erbij, daar twee ton minder, en we kregen van hem de toezegging dat het subsidiebedrag gefaseerd gestort zou worden. Scheelde toch zo'n twintig duizend gulden aan rente. Ook was dat het moment dat bij de gemeente het inzicht doorbrak dat bevoogding –het precies willen weten wat, wanneer en hoe – hun een hoop geld zou gaan kosten. Van bevoogding werd het 'free-entreprise'- hier heb je het geld, dit zijn onze minimeisen en voor de rest zie je maar. Misschien is dat wel het belangrijkste moment in de onderhandelingen geweest.'

'De adviesraad zijn we altijd open en eerlijk tegemoet getreden, maar misschien niet altijd even tactisch. Steeds opnieuw vroegen we de adviesraad om een mandaat, maar je kan niet voor ieder wissewasje urenlang overleggen met je achterban. Een zekere vorm van verlicht despotisme is noodzakelijk. Soms hebben we bedreigd of de zaken iets zwarter voorgesteld dan ze in werkelijkheid waren om onze zin te krijgen. Het meest vervelende was de brief die Joop van de Wijk en een aantal onbekende medestanders op eigen initiatief, zonder de adviesraad te raadplegen, heeft gestuurd naar de wethouder en de bank. In de brief stond dat wij geen steun hadden van het Veem, dat we op ons eigen houtje opereerden, en dat het verder een grote rotzooi was in het Veem. De wethouder en de bank ontploften bijna van woede, alle goodwill leek in een keer verspeeld. Ook wij voelden het als een achterbakse en valse trap in de rug. We hebben onmiddellijk gereageerd met een brief, waarin we schreven dat het de vrucht was van vrij meningsuiting, dat we die zeker niet konden, noch wilden verbieden, maar dat het nergens op sloeg. Het lukt de bank en de gemeente daarvan te overtuigen, maar we zijn toen door het oog van de naald gekropen.'

'We betalen nu eenenvijftig gulden huur minus een zelfwerkzaamheidskorting van vijftien gulden. Eigenlijk moet dit bedrag met vijfentwintig gulden worden verhoogd, want dat zijn de kosten per vierkante meter die we al hadden gemaakt. De huidige huur geeft aan dat we goed hebben onderhandeld. Het Veem is nu zo goed als af. Onze interesse heeft zich verlegd van het Veem naar het werk en familie. Het was eens, maar nooit weer.'